

Araştırma Makalesi

Yönetişim İlkelerine TÜRKSOY Genel Sekreterliği'nin Uyumu: Nitel Bir Değerlendirme¹

The Compliance of TURKSOY with Governance Principles: A Qualitative Evaluation

Fatih ALİYİ Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Doktora Öğrencisi fatih.aliyi@hbv.edu.tr https://orcid.org/0000-0001-8542-5590		Enver AYDOĞAN Prof. Dr. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi enver.aydogan@hbv.edu.tr https://orcid.org/0000-0001-7327-7148	
Makale Gönderme Tarihi 06.05.2021		Revizyon Tarihi 30.07.2021	Kabul Tarihi 26.10.2021

Öz

Yönetişim kavramı küreselleşen dünyada hızlı bir ivme ile yükselen kavramların başında gelmektedir. Dünyamızı etkileyen ekonomik krizler, salgın hastalıklar ve çok farklı bölgelerde baş gösteren istikrarsızlıkların her geçen gün artmasıyla birlikte ciddi risklere karşı farklı çözüm yolları göstermesinden dolayı yönetim daha da fazla önem kazanmıştır. Araştırmada TÜRKSOY Genel Sekreterliğinde yönetim faaliyetleri ve ilkeleri nitel araştırma yöntemleri kullanılarak değerlendirilmiştir. Bu bağlamda TÜRKSOY Teşkilatı'nın iyi yönetim unsurları açısından değerlendirilmesi için derin görüşme ve yazılı mülakat yapılmıştır. Araştırma neticesinde elde edilen verilere göre, TÜRKSOY Teşkilatı'nın üye ülkelerine karşı şeffaf olduğu belirlenmiştir. Üye ülkelerinin hiçbirinin bir diğerinden üstün olmadığı ve kararların mutabakatla alındığı görülmüştür. Teşkilat, yıllık faaliyet raporlarını kamuoyuna açık şekilde yayınlamaktadır. TÜRKSOY'un çalışmaları diplomatik statüyü haiz olduğu için denetlenmesinin nasıl yapılacağı kurucu anlaşmasında belirlenmiştir. Fakat fiiliyatta teşkilatın talebi üzerine her yıl ilgili Bakanlığın teftiş kurulu başkanlığı veya serbest denetim şirketleri tarafından yılda bir kez denetlendiği görülmüştür. Teşkilatta iyi yönetim ilkelerinden olan hukukun üstünlüğü ilkesine büyük ölçüde uyum gösterdiği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yönetişim, İlkeler, TÜRKSOY

Abstract

In the globalizing World, the concept of governance is one of the concepts most extensively dealt with in a globalizing world. Indeed, governance offers various solutions as the world goes through various economic crisis and faces serious challenges brought about by increased instability, hence the growing importance of governance. The international organization which this paper deals with as an example uses/applies the concept of governance for different purposes. In this respect, comprehensive interviews and written consultation have been carried out in order to evaluate TURKSOY in terms of good governance. Data obtained as a result of thereof show that TURKSOY is transparent towards its member countries and that while none of the latter is superior to one another, decisions are made on a joint basis. Indeed, the organization publishes its yearly activity reports which are accessible to the large public. As TURKSOY and its activities have a diplomatic status, modalities regulating the auditing and inspection thereof are determined in its statutes. However, in practice, it has been observed that upon request of the organization an inspection has annually been carried out once a year either by the Auditing Board

¹ Bu çalışma, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'nde Prof. Dr. Enver AYDOĞAN'ın danışmanlığında yürütülen "Yönetişim İlkeleri Çerçevesinde Uluslararası Örgütlerde Yönetim: TÜRKSOY Örneği" isimli tezden türetilmiştir

Önerilen Atıf/Suggested Citation

Aliyi, F., Aydoğan, E. 2021 Yönetişim İlkelerine TÜRKSOY Genel Sekreterliği'nin Uyumu: Nitel Bir Değerlendirme, *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 56(4), 2436-2451.

of the related Ministry or by independent auditing companies. The afore-mentioned research has further shown that the rule of law which is one of the underlying principles of good governance is also being widely respected.

Keywords: Governance, Principles, TURKSOY

1. Giriş

İnsanlık tarihi için 1970’li yıllar hem siyasi hem iktisadi anlamda yeniliklerin başlangıcı olmuştur. Bu yıllarda birçok ülkede ekonomik krizler yaşanmış ve buna bağlı olarak çeşitli yönetim krizleri de ortaya çıkmıştır. Ülkeler bu krizlerden kurtulmak için köklü politik değişiklikler yapmıştır. İlerleyen zamanlarda bu süreç “yönetişim” kavramını doğurmuştur.

Yönetişim kavramı Dünya Bankası (DB) tarafından 1989 yılında Afrika ile ilgili yayımlanan bir raporda ilk kez kullanılmıştır. Yeni bir kavram olarak dikkat çeken yönetim, devlet ile toplum arasındaki ilişkinin yeniden düşünülmesi, buradaki uyumsuzluğun ve anlaşmazlığın kaldırılması ve devlet ile toplum arasında güçlü bir birliğin meydana gelmesini savunmaktadır. Bu bağlamda yönetişimin toplum ve devlet arasındaki ilişkilerin sağlam ve iyi bir zemin üzerine kurulması için model önerdiği söylenebilir (Göküş, 2010: 208).

Bütün aktörlerin politika üretme ve uygulama sürecinde yer aldığı sistem, yönetim olarak ifade edilmektedir (Gündoğan, 2013: 15). Yönetişim, katılımcılığı ön plana çıkaran “birlikte yapma” düşüncesini barındıran, yönetimin devlet merkezli yönetim yerine toplum merkezli bir yapı kurma stratejisini esas alan bir kavram olarak tanımlanabilir (Sarica ve Eryiğit, 2018: 62).

Yönetişim faaliyetinin toplumu ilgilendiren tarafına dikkat çeken Meuleman (2008: 11) yönetişimi; “toplumsal sorunları çözmek veya toplumsal fırsatlar yaratmayı amaçlayan sivil toplum, özel sektör, kamu kuruluşları ve hükümetin yer aldığı etkileşimin toplamı” olarak tanımlamaktadır. Yönetişim kavramı uluslararası örgütlerde de son derece önemli bir olgudur. Bu bağlamda, bu araştırmada yönetişim ilkeleri çerçevesinde Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı TÜRKSOY incelenmiştir.

Araştırmanın birinci bölümünde, yönetim ve yönetim kavramları hakkında tanımlamalar yapılmıştır. Bu çerçevede yönetişimin doğuşu, özellikleri ve faydaları hakkında teorik çerçeve çizildikten sonra kamu yönetişimi kavramı, kurumsal yönetim süreci, amacı, ortaya çıkışı ve özellikleri aktarılmıştır.

Araştırmanın ikinci kısmında, uluslararası örgüt kavramı, uluslararası örgütlerin tarihi gelişimi ve örgüt türleri hakkında bilgi verilmiştir. Araştırmanın son bölümünde ise araştırmaya konu olan TÜRKSOY hakkında bilgi verilmiştir. Bu bölümde Teşkilatın tarihçesi, amacı, çalışma alanları ve kurumsal yapısı hakkında bilgiler aktarılmıştır. Ayrıca teşkilatın uluslararası tüzel kişiliğinin sonuçları hakkında literatür bilgisine yer verilmiştir. Ardından araştırmayla ilgili yöntem hakkında bilgi verildikten sonra üçüncü bölümde TÜRKSOY Teşkilatı’nın yönetim ilkelerine olan uyumu nitel yöntemlerle değerlendirilmiştir.

2. Yönetimden Yönetişime

İnsanlık tarihinin ilk zamanlarından günümüze kadar olan her dönemde, insan topluluğunun olduğu her yerde yöneten ve yönetilenler var olmuştur. Daha iyi bir yönetim için her çağın büyük düşünürleri; Sokrat, Farabi, İbn-i Haldun, John Lacke, Eflatun, Montesquieu gibi devlet yönetiminin nasıl daha iyi olacağına sorgulamışlardır (Aktan, 2015: 51).

İkinci Dünya Savaşı’nın hemen ardından hızlanan bölgesel bütünleşme ve küreselleşme süreçleri, ulusal ve uluslararası ekonomik, diplomatik, siyasi ve kültürel yapıları ciddi şekilde etkilemeye ve daha önceki zamanlarda mutlak var olan ulusal egemenlik ilkesini aşındırmaya başlamıştır. 1970’li yılların sonlarına doğru soğuk savaşın durması, 1989 yılında Berlin Duvarı’nın yıkılması, 1990’lı yıllarda Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği (SSCB) ve Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti (SFRY)’nin dağılmasından sonra egemenlik tartışmalarında ciddi bir artış yaşanmış ve daha fazla egemenlik krizinden bahsedilmeye başlanmıştır. Söz konusu kriz siyaset biliminin kavramsal çerçevesini sarsmış ve yeni düzenleme mekanizmaları sorunu ortaya çıkmıştır (Yüksel, 2000: 147). Bahsedilen gelişmeler yönetim disiplini doğrudan etkilemiş, 1970’li yıllarda Kamu Yönetimi, 1980’li yıllarda Kamu Politikası ve Yönetimi, 1990’lı yıllarda ise yönetişim kavramı etkili olmaya başlamıştır (Özer, 2006: 59).

Günümüzdeki pek çok uygulamalı alanda ve düşüncede ciddi değişimler yaşandığı görülmektedir. Günümüz insanını; toplumu yok kabul eden anarşist düşünce, yalnız çoğunluğu koruyan temsili demokrasi ve bireyi yok kabul eden totalitarizm tatmin etmemektedir. Bu durum, yeni yönelimlerin ortaya çıkmasına ve bu yönelimlerde yönetim kavramının önem kazanmasına neden olmaktadır. Yönetişim düşüncesinde, yönetici ve birey arasındaki etkileşimin kazananı ya da kaybedeni bulunmaz. Yönetim, bireyleri yönetişimin bir ögesi olarak görür ve etkileşim için hazır bulunur. Söz konusu durum, her iki tarafın da güçlü olmasını sağlar. Bazı durumlarda vatandaş ile yönetimin etkileşime girmesi, bireylerin çıkar grubu olarak örgütlemelerini sağlamak suretiyle gerçekleşir. Birey ve yönetim arasındaki ilişki, tarafların samimiyetine bağlı olarak gelişme gösterebilir (Yıldırım, 2004: 194-195).

Yönetişim (Governance) kavramının farklı disiplinlerden beslenerek gelişim gösterdiği birçok kaynaktan yer almaktadır. Söz konusu yaklaşıma ekonomi alanında destek kurumsal iktisat yaklaşımından, kamu yönteminde ise 1980’li yıllarda ün kazanan kamu işletmeciliği yaklaşımından gelmiştir. Bunun haricinde örgüt bilimi disiplini hiyerarşik Weberian örgüt teorilerinin yerine geçen esnek, ağ tipi, yatay örgüt teorileri; yönetim kavramının beslendiği bir diğer kaynaktır. Bu kavramın destek aldığı dördüncü kavram ise uluslararası ilişkilerdir (Güler, 2003: 3).

Devlet yönetimi için gerekli olan dört şartın aşınmasına bağlı olarak yeni siyasi düzenleme araçları ortaya çıkmıştır. Birincil şart, siyasal gücün temsil esasına dayanması olup, bu durum siyasi gücü olanın temsil esasına dayanarak oy çokluğu ile seçilmesidir. İkincil şart, toplumun olduğu alanda bütünleşmenin olmasıdır. Bu şart, küreselleşmeye bağlı olarak meydana gelen uzaklığın önemini yitirmesi, sınırların ortadan kalkması ve farklı ilişki ağlarının artmasıyla tek kimlikliğin çok kimlikli hale gelmesi gibi nedenlerden dolayı aşınmıştır. Üçüncül şart, bütünleşmiş toplumun vergilendirilme otoritesidir. Bu şart da temsil anlayışının iflas etmesine bağlı olarak vergilendirmenin temellendirilmesinin zorlaşması ve toplanan vergilerin nerelere harcandığı konusunun bulanıklaşmasına ve kuşkuğun artmasına neden olmuştur. Dördüncü ve son koşul, sorumlulukların dağıtılabilmesi olup burada da akılcılık yerine iletişimsel akılcılık geçmiştir (Tekeli, 1996: 47-50).

Yönetim olgusu gerek devlet ve devlete bağlı kurumlar, gerekse de özel sektörde yer alan işletmelerde örgüt yapısı ile ilgili alanlara net bir şekilde vurgu yapmaktadır. Yönetişim kavramında ise özel sektör ve kamuya uygulanacak politika süreçleri ön plandadır (Okçu, 2011: 46). Yönetişim kişi ile devlet arasındaki ilişkiyi farklı bir bakış açısına getirmektedir. Yönetimde birey ve devlet arasındaki ilişki oy kullanma haricinde pasiftir. Yönetişimde ise faaliyette bulunma gücüne sahip kişiler ve aktörler bulunmaktadır (Tekeli, 1996: 57).

Tarihsel açıdan yönetim ve yönetim kavramlarının arasında bir kıyaslama yapıldığında 21.yüzyıldaki yönetim anlayışının 20.yüzyıldaki yönetim anlayışını değişime uğrattığı, hiyerarşik yapı yerine hiyerarşik yapıya geçildiği, merkezi yönetim yerine katılımcı yönetimin benimsendiği, kapalılık yerine açıklığın hâkim olduğu, üniter yapıdan federalizme geçildiği görülecektir. Bunlar sayesinde bireylerin aktif katılımı sağlanarak sorumluluklarını yerine getirdikleri yönetsel bir devrim gerçekleştirilmiştir (Özer, 2006: 63).

Yönetişim kelimesinin tarihsel gelişimine bakıldığında esasen İngilizce “Governance” olan kelimenin Yunancada, “dümen tutmak ve kılavuzluk yapmak” anlamına gelen “kuberman” kelimesinden geldiği görülmektedir. Bahsi edilen sözcük orta çağda Latince “Gubernare” yönetmek, kural koymak ve kılavuzluk yapmak anlamlarında kullanılmıştır. Anne Mette Kjaer bu olgunun “Governance” olarak 14. yüzyılın ortalarından itibaren bilindiğini, yönetim ile ilgili derin incelemelerin yer aldığı eserinde örneklerle ifade etmiştir. Bunun dışında eserinde kavramın özünde tarafsız bir anlam olduğunu ve bundan dolayı kötü ve iyi sıfatları eklenerek kullanıldığını, günümüzde ise hükümet etmek ve idare etmek anlamlarında kullanıldığını ifade etmiştir (Gündoğan, 2013: 15).

Yönetişimin gelişme sağladığı ülkelerin başında İngiltere gelir. İngiltere’de yönetim olgusu “Westminster Modeli”ne meydan okuma olarak kabul edilir. Westminster Modeli, İngiliz siyasi sisteminin güçlü kabine sistemine, parlamenter hakimiyetine ve seçimler aracılığı ile hesap verebilir olmasına dayanır. Yönetişim ise bu modelin anayasal/kurumsal açıdan yanılıcı ve kısıtlı olduğunu iddia eder (Stoker, 1998: 19).

Yönetişim; kamu yöneticilerinin kaliteli hizmet vermesine zemin hazırlar. Bireyler ve farklı toplumlar yararına, toplulukların güven ve ehliyetlerine ilişkin kamu yöneticilerinin sorumluluklarını vurgular.

İdarecilerin performans hedeflerini karşılama adına teknolojik ve beşerî kaynakları sağlamanın önemini kavrayan ve kamusal hedefleri özel sektör ile karşılatırmak suretiyle kamu görevlileri tarafından uygulanabilmesine yönelik açık görüş ve rekabetçiliği kabul eden yeni bir paradigmanın kamu yönetiminde görünüşü olarak kabul edilmektedir (Yıldırım, 2004: 196).

Yönetişim kavramının sistemsel, yönetsel ve siyasal olmak üzere üç farklı boyutu vardır. Yönetsel boyut sayesinde şeffaf, bağımsız, hesap verebilir, etkin, dolayısıyla da denetlenebilen hizmet anlatılmak istenmektedir. Bu bağlamda yönetim, kamu ve özel sektör ile gönüllü sivil toplum kuruluşlarını kapsayan bütünleşik bir sistemi ve bunların kendi aralarında meydana getirdikleri ilişkiler zinciri ile karşılıklı etkileşimlerini ifade etmektedir. Sistemsel boyut, merkezi idarenin elinde bulunan yetkinin resmi ve hukuksal süreçler zemininde özel sektöre, yerel yönetimlere ve sivil toplum kuruluşlarına aktarılmasıdır. Siyasal boyut, bireylerin karar alma süreçlerine aktif olarak katılımı ve buna bağlı olarak devletin meşruiyetinin, demokratik niteliğinin ötesinde bulunan bir anlayışı öngörmektedir (Sobacı, 2007: 223). Bu çalışmada yönetim ilkelerine ayrıntılı olarak TÜRKSOY Genel Sekreterliği'nin uyumu çerçevesinde yer verilecektir. Yönetişim ilkeleri; şeffaflık, katılımcılık, etkinlik, hesap verilebilirlik, cevap verilebilirlik, hukukun üstünlüğü, eşitlik ve vizyon başlıklarıyla ele alınacaktır (Özer, 2006: 63).

3. Uluslararası Örgüt Kavramı

Tarihin her döneminde insanlar çıkarlarını korumak, güç ve etkilerini arttırmak için gruplar haline gelmek suretiyle örgütlenmiş yapılar oluşturma maksadıyla çalışmışlardır. İnsanların topluluklar halinde yaşam sürmesi ve ulus devletlerin oluşmasına kadar sürecin de bu boyut içinde yer aldığı söylenebilir. Benzer bir şekilde devletlerin arasında meydana gelen rekabet ile uluslararası seviyede anarşik yapı, devletlerin kendi çıkarları için kurulan ittifaklar ve güçlerinin artması için yapılan birleşmeler yine bu bağlamda değerlendirilebilir. Bu birliktelikler, sadece çıkar ve güç olguları ile sınırlı olmayıp, aynı zamanda iş birliği yapmak suretiyle uluslararası seviyede bir düzen oluşturulmasını da amaçlamaktadır (Arıboğan, 2001: 199).

Bledsoe ve Boczek'e (1987) göre uluslararası örgütler, iki ya da daha fazla ülke tarafından oluşturulan, uluslararası alandaki hukuk düzenine uygun bir şekilde, uluslararası alanda faaliyetlerini sürdüren ve üyelerinin belli ortak çıkarlarını korumaya çalışan hukuki kişilikler olarak tanımlanabilmektedir. Söz konusu genel kavram, devletler arasında kurulan, resmî ya da gayriresmî olan bütün oluşumları kapsamaktadır. Diğer bir yönden, devletler tarafından kurulan örgütlere "uluslararası örgüt" adı verilmektedir. Uluslararası örgütlerin günümüzde uluslararası sistemde iç ve dış politika üzerinde etkili olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda örgütlerin uluslararası hukuka uygun olarak devletlerin ve örgütlerin arasında hiyerarşi ve disiplin oluşturduğu söylenebilir (Denk, 2015: 21). Söz konusu disiplin sayesinde örgütlerin etkili olduğu alanlar, toplumların evrensel bir yapı etrafında yer almasına daha fazla yardımcı olmaktadır.

Uluslararası örgüt sayısının artması, devletler arasında yapılan anlaşmaların artması ve gelişmesi, Avrupa kıtasında AB çatısı altında bütünleşmeye ilişkin çalışmaların derinleşerek devam etmesi, uluslararası politikaların kurumsal hale gelmesini sağlayan unsurlar olmuştur. Arıkoğlu'na (2010:50) egemen ve bağımsız devletlerin ya da hükümetlerin haricinde olan kuruluşların küresel ya da bölgesel çapta, özel ya da genel hedeflere ulaşmaya yönelik iş birliğini sağlamak için kurulan mekanizmalar, yapılar ve süreçler; uluslararası örgütler şeklinde ifade edilebilir.

4. Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı TÜRKSOY Hakkında

Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı TÜRKSOY; Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkiye ve Türkmenistan Kültür Bakanları'nın 19-20 Haziran 1992 İstanbul ve 30 Kasım-02 Aralık 1992 Bakü'de düzenledikleri toplantılarda mutabık kaldıkları kararlara bağlı kalarak 12 Temmuz 1993 yılında imzaladıkları uluslararası anlaşma ile kurulmuştur. Purtaş (2012)'a göre, TÜRKSOY teşkilatı kuruluşundan bugüne kadar gerçekleştirmiş olduğu çok önemli etkinliklerle teşkilata üye ülkeler arasındaki kültürel ortaklığın pekişmesinde önemli katkıları olmuştur. Ayrıca Türk kültürünün dünyaya tanıtılmasına yönelik çalışmalarıyla da kültürler arası yakınlaşma sürecine ciddi katkılar sunan bir kültürel iş birliği örgütüdür.

4.1. TÜRKSOY'un Amacı

TÜRKSOY Onuncu Yıl kitabında Şengül (2006) tarafından, teşkilatın temel amacı Türk dili konuşulan coğrafyalarında; dili, tarihi ve kültürü ortak olan halklar arasındaki kardeşliği ve kültürel birlikteliği güçlendirmek olduğu ifade edilmektedir. Şüphesiz TÜRKSOY'un bir diğer en önemli amaçlarından biri de Türk Dünyası coğrafyasında ortak bir dil ve alfabe kullanımı için uygun ortam ve koşulları yaratmaktır.

Örgüt, bütün bu çalışmaları yaparken gelecek kuşaklara ana dillerinin yanı sıra kültürlerinin esaslarını öğretmek şartıyla her zaman karşılıklı dostluk köprülerinin kurulmasını hedeflemektedir.

Çalışma bölgelerinde yaşayan toplulukların ulusal tarihini, dilini, edebiyatını, kültür ve sanatını, gelenek ve göreneklerini araştırarak gelecek kuşaklara aktarmak için ortam hazırlayan, Türk Dünyası halklarının yanı sıra dost ve kardeş halkların da ortak geçmişini bir bütün hâlinde ele alan bilimsel araştırmaları güçlendirmektedir. Anılan amaçlar dahilinde bugüne kadar çeşitli basılı eserler yayımlamış, opera günleri, şairler, ressam, heykeltıraşlar ve fotoğrafçılar buluşmaları, uluslararası festivaller, anma ve kutlama günleri, sergiler düzenlemiş; konferans, sempozyum ve paneller gerçekleştirmiştir (Kaseinov, 2019: 41-49).

Bu amaçlar doğrultusunda TÜRKSOY tarafından düzenlenen kültürel ve sanatsal faaliyetler, küresel barışı ve kültürlerarası etkileşim sürecini önemli derece desteklemiştir. Ayrıca teşkilat çalışma bölgesindeki coğrafyalarda yaşayan halkların ortak geçmişini, tarihini, dil ve edebiyatını, kültür ve sanatını bir bütün halinde ele alan bilimsel araştırmaların ortaya çıkarılması için önemli katkılar sunmaktadır.

4.2. TÜRKSOY'un Çalışma Alanları

TÜRKSOY mevzuatına göre teşkilatın çalışma alanları şu şekilde belirlenmiştir: (TÜRKSOY Görev ve Çalışma Yönetmeliği, 2009):

TÜRKSOY'un amaçları doğrultusunda Türk devletleri ve toplulukları arasında kültürel diplomasi alanında her türlü faaliyet düzenlemek ve koordine etmek.

Türk halklarının ortak değerleri olan unsulardan; kültür, sanat, dil, tarih, edebiyat, somut ve somut olmayan kültürel değerler, yaşam tarzı ve gelenek-göreneklerini araştırıp ortaya çıkarmak, muhafaza etmek, dünyaya tanıtmak gibi her türlü araştırma ve çalışmaları desteklemek.

Türk Dünyası'nın kültürel ve sanatsal zenginliklerini konu alan radyo ve televizyon programı, sinema ve kısa video filmi ve belgeselleri desteklemek.

Güzel sanatlar ve uygulamalı sanatlar, halk sanatı, müzik, tiyatro, opera, sinema, müzecilik, kütüphanecilik ve arşivcilik, görsel ve ses kayıt koleksiyonlarının yanı sıra diğer somut olmayan her türlü kültür miras konularında festival, sergi, panel, konferans, sempozyum, ulusal ve etnik kutlamalar, konserler, forumlar ve diğer kültür etkinliklerine öncülük etmek, diğer kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapmak veya destek vermek.

Sürel, süresiz yayınlar yapmak.

Ortak değer olarak tanınan öncü şahsiyetler adına anma günleri ve kutlama törenleri düzenlemek.

Üye ülkelerinin ortak kültür, sanat, edebiyat, dil ve eğitim gibi önemli alanlarda bilimsel ve eğitim programları düzenlemek.

Kültür, sanat ve eğitim alanlarında faaliyet gösteren, uluslararası, bölgesel ve ulusal kurum ve kuruluşlarla; üniversite, vakıf, dernek ve yerel yönetimlerle iş birlikleri tesis etmek ve ortak çalışmalar düzenlemek.

TÜRKSOY'un amaçlarına ve üye ülkelerinde yürürlükte olan kanunlara aykırı olmamak şartıyla vakıf gibi diğer kuruluşlar kurmak.

Kadim medeniyetlerimizin izlerinin görüldüğü bölgelerin tanıtımı amacıyla kültür turizmi paket programlarının hazırlanmasını teşvik etmek ve özendirmek.

Teşkilatın uluslararası camiadaki ilişkilerinin sadece Türk dillerinin konuşulduğu ülke ve bölgelerle sınırlı değildir (Şengül, 2006). Bu ilke çerçevesinde üye ülkelerinin bağımsızlıklarının ardından sağlanan kalkınma ve kültürel hayattaki dinamizm, TÜRKSOY'un çalışma alanlarına da yansiyarak teşkilatın dünyanın çok farklı coğrafyalarında başarılı projelere imza atmasını kolaylaştırmıştır.

Hayata geçirdiği birbirinden değerli projelerle TÜRKSOY, Türk halklarının kültür ve sanat alanındaki buluşma noktası hâline gelmiştir. Ayrıca çalışma alanları çerçevesinde gerçekleştirdiği pek çok faaliyet geleneksel hâle gelerek uluslararası camia tarafından ilgiyle takip edilmektedir.

4.3. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın amacı, yönetim ilkeleri çerçevesinde TÜRKSOY Genel Sekreterliği'nin her yönü ile değerlendirilmesidir. Bu amaç doğrultusunda geçmişten günümüze konuyla ilgili var olan kaynaklar analiz edilerek açıklanmıştır. Bu araştırmanın önemi ise, yönetim ilkeleri çerçevesinde uluslararası bir örgüt olarak TÜRKSOY'a yönelik olarak yapılan ilk araştırma olmasıdır.

4.4. Araştırma Soruları

Bu araştırma aşağıda sorulara cevap aramaktadır:

Yönetişimin temel unsurları ve bileşenleri nelerdir?

Yönetişimin temel unsurları ve bileşenleri TÜRKSOY'un yapısında mevcut mudur?

Uluslararası örgütlerde yönetişimin durumu ve etkinliği nelerdir?

TÜRKSOY'da yönetim ilkeleri nasıldır?

Ne gibi eksiklik veya aksaklıkların olduğu görülmüştür? Uluslararası örgütlerde karşı karşıya kalınan yönetim anlamındaki kritik sorunlar ve zorlukları nelerdir?

TÜRKSOY'un yapısı ile ilgili eksikliklerin giderilmesi ve genel olarak uluslararası örgütlerde hedeflenen amaçlara ulaşmak için ihtiyaç duyulan ve hayata geçirilmesi gereken planlar, kısa, orta ve uzun vadeli stratejiler, programlar, politikalar, yönetim yapısı ve kültürler nelerdir?

4.5. Araştırma Yöntemi

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemleri kullanılmaktadır. Çalışmaya konu olan kavramlara ilişkin dokümanlar belgesel kaynak tarama, örnek uygulamada ise gözlem ve görüşme yöntemleri sonucunda elde edilen bilgi ve veriler kullanılmıştır. Araştırmada, konu hakkında daha önce yazılan kitaplar, sosyal bilim dergileri, makale ve araştırma yazıları, internet sayfaları, örnek çalışmada konu olan resmî belgeler, bakanlar kurulu kararları ve ilgili kanun ve yönetmelikleri kapsayan literatür taraması yapılmıştır. Araştırmada örnek olarak incelenen TÜRKSOY ile ilgili bilgilerin toplanması ev sahibi ülke anlaşması, çalışma yönetmeliği, personel yönetmeliği ve mali işler yönetmeliği gibi resmîevrakların nitel araştırma kapsamında doküman taraması temelinde olmuştur.

TÜRKSOY ile ilgili daha önce yeteri kadar araştırma yapılmadığı için bu çalışmada sadece doküman taraması yaparak gerekli bilgilere ulaşmak mümkün olmadığı için gözlem ve görüşmeler de gerçekleştirilmiştir.

4.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmada, yönetim ilkeleri çerçevesinde TÜRKSOY Genel Sekreterliği örneklem olarak ele alınmıştır. Araştırma anılan kurumla sınırlıdır. Ancak Türk devlet ve toplulukları tarafından kurulan yine farklı uluslararası örgütler için elde edilen bulgulara yönelik öneriler getirilmiştir.

4.7. Verilerin Toplanması

Araştırmada ihtiyaç duyulan verilerin toplanmasında aşağıdaki yollar takip edilmiştir:

Araştırmanın temeli olarak kabul ettiğimiz ilgili literatür etraflıca okunmuş, araştırılmış ve ilgili kısımları değerlendirilmiştir.

Araştırma ile ilgili daha önce çalışılan tezlerin, yayımlanan kitapların yanı sıra TÜRKSOY Teşkilatı ile ilgili olarak devletin resmîmakamları tarafından yayınlanan kanun, protokoller, diğer resmîbelge ve

raporların incelenmesi sonucunda elde edilen veriler ve bu verileri destekleyici kaynaklar esas alınarak belgesel kaynak tarama yöntemi kullanılmıştır.

Bu bağlamda uluslararası örgütler açısından yönetim ilkelerinin daha önce incelenmediğini göz önüne alarak kurumun aktif bir çalışanı olarak TÜRKSOY teşkilatında gözlem ve karışıklı görüşme yöntemlerinden yararlanarak detaylı verilere ulaşılmıştır. Araştırma 4 Kasım 2018-20 Ocak 2019 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

5. Verilerin Analizi

Bu araştırma ile ilgili olan literatür taraması sonucunda elde edilmiş bilgi ve veriler, TÜRKSOY teşkilatı bünyesinde yapılan görüşme ve gözlem yöntemleri ile elde edilen veriler ışığında yönetim ilkeleri çerçevesinde incelenerek özetlenmiş ve yorumlanmıştır.

Elinizde bulunan bu araştırmada uluslararası örgütlerde yönetim ve TÜRKSOY örneğinde incelenmiş yönetim ilkelerini sunmaktadır. Araştırmanın ilk ve ikinci bölümü yönetim ve uluslararası örgütlerle ilgili genel bilgileri kapsamaktadır. Üçüncü bölümde ise TÜRKSOY örneği her yönlü incelenmiş ve ilkeler ışığında yorumlanmıştır. TÜRKSOY; her türlü yönetim faaliyetlerinde üye ülkelerinin güvenini artırmak ve kuruluş amacı esas tutularak üye ülke halkları başta olmak üzere dünyanın her yerinde yaşayan soydaş ve akraba toplulukların arasında karşılıklı entegrasyonu artırmak, üyeleri dışında bütün dünya ülkeleri ve küresel ölçekli uluslararası örgütler düzeyinde saygınlık ile itibarını artırmak, yenilik ve ilerleme yönündeki gelişmelere ayak uydurmak için yönetim ilkeleri teşkilatta kabul görmektedir. Çalışma ile ilgili olan yönetim ilkeleri esastaki analizler aşağıdaki gibidir:

5.1. Şeffaflık (Açıklık) İlkesi Açısından Değerlendirme

Şeffaflık, devletlerin ekonomik, politik ve sosyal konularda aldıkları kararlara, özel sektörde faaliyet gösteren kuruluşların mali durumlarını, uluslararası kuruluşların ise faaliyetlerine ilişkin bilgiye zamanında ve anlaşılır bir biçimde, nitelikli ve güvenilir bireyler tarafından erişilebilmesi olarak değerlendirecek olursak, TÜRKSOY bu bağlamda incelenmiştir.

Toksöz (2008)'e göre, örgütlerin karar alma süreçlerinin paydaşlara ve üye ülkelere açık olması gerekmektedir. Bu bağlamda TÜRKSOY'un en önemli paydaşları üye ülkeleridir. Fakat teşkilat çalışma alanlarına giren her türlü faaliyet ve etkinliklerde çeşitli diğer kurum ve kuruluşlarla etkileşim halinde olduğu görülmektedir. Son 5 yıla ait faaliyet raporları incelendiğinde TÜRKSOY; BM, BMEBKÖ, üye ülkelerindeki yerel yönetimler, üniversiteler ve diğer STK'lar başta olmak üzere çeşitli kurumlarla iş birliklerinde bulunmuştur. Dolayısıyla başta üye ülkelerinin kültür ve kültürden sorumlu bakanlıkları olmak üzere üçüncü taraflara işlerin yürütülmesi ile ilgili her türlü bilgi ve belgeye gereksinim duyması halinde göndermektedir.

Fakat teşkilatın tüzel kişiliğine, amaç ve hedeflere ulaşabilmek için teşkilatla ilgili düzenlenen yıllık faaliyet programlarının hazırlanmasına ait bilgiler diplomatik kanallarla ancak üye ülkelerin Kültür Bakanlıklarına düzenli olarak gönderilebilmektedir. TÜRKSOY'da iç işleyiş açısından yani üye ülkeleri arsında sağlanan devamlı bilgi ve veri akışı teşkilatta çok büyük bir açıklık olduğunun en önemli göstergesidir. Bu bağlamda Daimi Konsey TÜRKSOY sekreteryasının yaptığı her işten sorumlu olduğu her zaman hatırdta tutulması gerekmektedir. Yıllık olarak düzenlenen Daimi Konsey toplantılarının çalışma oturumlarında düzenli olarak mali raporlar ve faaliyet raporları basına kapalı olarak Bakanlar tarafından incelenip ibra edilmektedir. Ayrıca Teşkilatın hedef ve amaçları doğrultusunda düzenlediği bütün faaliyetler, yayınlar ve etkinlikler halka açık bir şekilde ve basın yoluyla tüm ilgililerle paylaşılmaktadır.

5.2. Katılımcılık İlkesi Açısından Değerlendirme

Katılım ilkesi, karşılıklı etkileşimin ve iletişimin sağlanması için gerekli olmakla birlikte temelde kurum ve kişi arasındaki ilişkileri güçlendirmeyi amaçlamaktadır. TÜRKSOY teşkilatı yönetim ilkelerinden katılım ilkesine göre incelendiğinde aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır. TÜRKSOY teşkilatı 14 üye ülkeden oluşmaktadır. Yönetim birimlerinin tamamı ile bir bütün olarak TÜRKSOY Teşkilatı; Daimi Konsey, Dönem Koordinatörü, TÜRKSOY Genel Sekreterliği ve Üye Ülkelerin Temsilcilerinden oluşmaktadır.

TÜRKSOY'da Daimî Konsey, teşkilatın başlıca karar organıdır ve bütün üye devletlerin Kültür ve Kültür İşlerinden Sorumlu Bakanları veya yetkili makamlarının temsil edildiği en üst karar merciidir. Teşkilata üye olan kurucu ve gözlemci ülkelerin ilgili Bakanlıklarından istisnasız hepsi uluslararası memur olarak 1 temsilci bulundurabilmektedir. Daimî Konsey örgütün işleyişiyle ilgili her konuda karar alabilmektedir. Bu süreçte üye ülkelerin alınan kararları destekleyip desteklemedikleri konsey toplantısı sırasında kullandıkları oy ile belli olmaktadır. Konsey kararlarını oy çokluğu ile almaktadır. Teşkilatta konsey üyelerinin görev seçimleri üye ülkelerinin bakanlarının oylamaları ile yapılmaktadır. TÜRKSOY'un yöneticileri demokratik ilke, teamül ve kurallara riayet edilerek seçimle belirlenmektedir. Ayrıca teşkilatta, üye ve gözlemci ülkeler eşit haklara ve konsey toplantısında eşit oy hakkına sahiptirler. Bütün üye ülkeler Teşkilat'ta temsilci atayabilir veya temsilcisini geri çekebilmektedir.

5.3. Etkinlik İlkesi Açısından Değerlendirme

TÜRKSOY etkinlik ilkesi kapsamında, yıllara göre faaliyet raporlarını kendi internet sitelerinde yayınlamaktadır. Ayrıca teşkilat üç aylık kendisine ait bir dergi de çıkarmaktadır. Teşkilata yönelik faaliyetler, stratejik planlar ve etkinliklere dair bilgiler bu dergilerde yer almaktadır.

TÜRKSOY Görev ve Çalışma Yönetmeliği, (2009)'nin 6. maddesinde TÜRKSOY Teşkilatının çalışma alanları net bir şekilde belirlenmiştir. Buna göre:

Türk Dünyası halkları, soydaş ve akraba topluluklarımızın ortak geçmişini bir bütün hâlinde ele alan bilimsel araştırmaları güçlendirmek, teşvik etmek amacıyla yola çıkan TÜRKSOY, anılan amaçtan hareketle bugüne kadar çeşitli eserler yayımlamış; sanatsal etkinlikler gerçekleştirmiş, opera günleri, şairler, ressam, heykeltıraşlar ve fotoğrafçılar buluşmaları, uluslararası festivaller, anma ve kutlama günleri, sergiler düzenlemiş; konferans, sempozyum ve paneller gerçekleştirmiş; basılı yayınlar, eserler çıkartmış, Türk halklarının yanı sıra soydaş ve akraba topluluklar arasında kültürel bağların, kardeşliğin güçlendirilmesi ve ortak kültürün dünyaya tanıtılması için çok sayıda etkinlikler gerçekleştirmiştir (Aliyi, 2020).

Üye ülkelerinin bağımsızlıklarından sonra geçen süre içerisinde sağlanan kalkınma ve kültürel hayattaki dinamizm, TÜRKSOY'un çalışmalarına da yansarak Teşkilatımızın farklı coğrafyalarda başarılı projelere imza atmasını kolaylaştırmıştır. Hayata geçirilen çok yönlü projelerle TÜRKSOY, Türk halklarının kültür ve sanat alanındaki buluşma noktası hâline gelmiş, gerçekleştirdiği pek çok faaliyet geleneksel hâle gelerek tüm dünyada ilgiyle takip edilir olmuştur.

Bu faaliyetlere verilebilecek en güzel örnek Nevruz kutlamalarıdır. TÜRKSOY faaliyet raporlarına göre, üye ülkeleri haricinde Paris'te BMEBKÖ Genel Merkezinde, ABD'de BM Genel Kurul Salonunda ve Washington'da, Üsküp, Köln, Londra, Viyana, Gostivar, Köstence, Bükreş, Saraybosna, Mostar, Tiran, , Sofya ve 2019 Avrupa Kültür Başkenti Filibe'nin yanı sıra Türkistan ve Kastamonu'da gerçekleştirilen Nevruz kutlamalarında 4500'ün üzerinde sanatçı, sayısı on binlerle ifade edilen izleyicilere Türk Dünyası'nın kendine has renklerini gönül coğrafyalarına taşımış, bu etkinlikler vesilesiyle ortak kültürel mirasın paydaşları olarak birbirlerini daha yakından tanıma fırsatı elde etmişlerdir.

Sanatsal buluşmalar kapsamında TÜRKSOY her yıl, Türk Dünyası'ndan fotoğrafçıların, ressamın, heykeltıraşların, opera sanatçıların ve şairlerin yanı sıra mimarlar, medya mensupları, sinemacılar gibi çeşitli mesleki gruplarını da bir araya getirmektedir.

Sanatsal faaliyetlerinin yanı sıra akademik ve edebi çalışmalara da destek vermektedir. Okuyucularla buluşturduğu eserlerin yanı sıra, kuruluşundan bu yana 2000'e yakın akademisyen TÜRKSOY çatısı altında birçok konferans, seminer ve sempozyumlarda bir araya gelmiştir.

TÜRKSOY'un son dönemde kültür hayatına kattığı en büyük yenilik ise "Türk Dünyası Kültür Başkenti" uygulamasıdır. Projenin hayata geçmesinden itibaren sırası ile Astana (2012) Eskişehir (2013), Kazan (2014), Merv (2015), Şeki (2016) Türkistan (2017), Kastamonu (2018), Oş (2019) ve Hiva (2020) Türk Dünyası Kültür Başkenti unvanını sırasıyla devralmıştır.

TÜRKSOY tarafından Türk Dünyası orkestraları ve müzisyenleri arasında şef ve repertuar değişimlerinin yapılabilmesi ve Türk müziğinin dünyaya tanıtılması amaçları doğrultusunda,

TÜRKSOY üyesi ülkelerin önde gelen konservatuvarlarından seçilen başarılı genç müzisyenlerin bir araya getirilmesiyle Gençlik Oda Orkestrası, Gençlik Korosu ve Halk Çalgıları orkestralarını kurarak dünyanın çeşitli yerlerinde konser icra etmiştir.

Ayrıca her yıl ilan ettiği anma yılları vesilesiyle kendi amaç ve hedefleri doğrultusunda dünyaya mal olmuş önemli şahsiyetleri anarak aziz hatıralarının yaşatılması sağlanmaktadır.

Bu bağlamda gerçekleştirdiği çok yönlü etkinliklerle TÜRKSOY, Türk Cumhuriyetlerinin kültürel entegrasyon sürecine önemli katkılarda bulunmuştur. Bu etkinlikleri sayesinde üye ülkeler arasındaki diplomatik, siyasi ve ekonomik ilişkiler güçlendikçe kültürel iş birliği de güçlenecektir.

5.4. Hesap Verilebilirlik İlkesi Açısından Değerlendirme

Hesap verebilirlik en genel anlamıyla, herhangi bir örgütlenmede yerine getirilen görevle ilgili olarak belli bir otoriteye veya paydaşa karşı yerine getirilmesi gereken sorumluluklardır.

TÜRKSOY'un diplomatik statüye haiz olduğu için hiçbir mali raporu ilgili Türkiye Cumhuriyeti makamları tarafından denetlenememektedir. Sadece Daimî Konsey'in izni ile ilgili incelemeler yapılabilmektedir. DaimîKonsey üyelerine sunulacak mali raporların hazırlanabilmesi için Teşkilat ya dışardan bağımsız denetçiler ya da T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Teftiş Kurulu tarafından her yıl sonunda mali denetimlerini yaptırıp raporları DaimîKonseye arz etmektedir.

Mali İşler Yönetmeliğine göre TÜRKSOY tarafından hesap verebilmek amacıyla kasa defteri, yevmiye defteri, defterikebir, envanter defteri ve sabit kıymet defterleri düzenli olarak tutulmaktadır. Anılan yönetmeliğin 14. Maddesi uyarınca iş ve işlemlerin doğru, yasalara uygun olarak muhasebeleştirilmesi hususunda serbest mali müşavirden danışmanlık alınmaktadır. Daimî Konsey'de sunulan yayınlanmamış denetim raporlarına göre TÜRKSOY'da harcamalar Vergi Usul Kanununda belirtilen evraklarla belgelendirildiği, muhasebe standartlarına ve genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uygun kayıtlarının yapıldığı, mali rapor ve tablolarının doğru ve güvenilir bilgi içerdiği dolayısı ile önemli hataların olmadığı açıkça ifade edilmiştir.

KDV muafiyeti ile ilgili olarak resmî kullanım amacıyla yapılan kimi mal alımlarında muafiyetin uygulanmasıyla ilgili çeşitli sorunların yaşandığı görülmektedir. Bunun haricinde TÜRKSOY Mali İşler Yönetmeliğinin 19. Maddesine göre 500,00 ABD Dolar'ını geçen iş avanslarının mutlaka banka yolu ile ödenmesi zorunlu olmasına rağmen söz konusu kimi ödemelerin faaliyet yapılan ülkelerin iç hukuklarındaki zorluklar göz önünde bulundurularak elden yapıldığı görülmektedir.

5.5. Cevap Verilebilirlik İlkesi Açısından Değerlendirme

Cevap verebilirlik olgusu temel olarak yönetilenlerin, yöneticilere sordukları sorulara ve vatandaşlar tarafından kamu kurum, kuruluşlarına veya uluslararası örgütlere yöneltilen sorulara yanıt verebilmesidir. TÜRKSOY'da üye ülkelerin konseyde yer alan bakanları haricinde mali ve personelle ilgili bilgiler 3.kişilere izin alınmadan iletilmemektedir.

Bunun yanı sıra TÜRKSOY'un yukarıda ifade ettiğimiz amaç ve hedefleri doğrultusunda bütün muhatapları ile iletişim kanallarını açık tutmaktadır. Kültür ve sanat alanında ilgi duyulan her konuyla ilgili gerek sözlü gerekse yazılı taleplere cevap verilmektedir. Ayrıca teşkilatın dünyanın çeşitli coğrafyalarında yürüttüğü çok yönlü kültürel diplomasi faaliyetlerinden dolayı birçok kamu kurum ve kuruluşu tarafından talep edilen bilgi ve irtibatları da mevzuatının izin verdiği ölçüde uluslararası partnerlerine de paylaşmaktadır. Ayrıca üye ülkelerinin vatandaşları tarafından teklif edilen projeler incelenip uygun bulunması durumunda hayata geçirilmektedir. Teşkilat özellikle vatandaşla karşılıklı iletişimini çok güçlü tutmaya çalışarak, her faaliyetiyle ilgili gerek sosyal medya gerekse basılı ve yazılı medya aracılığıyla bilgi paylaşmaktadır.

5.6. Hukukun Üstünlüğü İlkesi Açısından Değerlendirme

Hukukun üstünlüğü, toplumsal sistemde iyi yönetim için uygulanması gerekli diğer ilkeler için koruyucu ve bunların hayata geçirilmeleri için de kolaylaştırıcı işlev gören ana ve temel bir bileşendir. TÜRKSOY'un hukuki meseleleri Teşkilat'ın Kuruluşu ve Faaliyet İlkeleri Hakkında Anlaşma, Görev ve Çalışma Yönetmeliği, Personel Yönetmeliği, Mali İşler Yönetmeliği ve Ev Sahibi Ülke Anlaşması ile belirlenmiştir.

TÜRKSOY teşkilatında, 17 Ekim 1994 tarih ve 22084 sayılı T.C. Resmî Gazetesinde yayınlanan protokole göre, 4 Eylül 1994 tarihinde T.C. Dışişleri Bakanlığı ve TÜRKSOY Genel Sekreterliği arasında, teşkilatın Ankara’da mukim olan yönetim merkezinin yerleşimi, millî temsilcilerin ve milletlerarası personelinin statüleri hakkında protokol imzalanmıştır. TÜRKSOY Teşkilatı 1993’ten itibaren Ankara’da yerleşik ve bütün diplomatik ayrıcalık, bağışıklık ve haklara haiz uluslararası bir kuruluş olarak faaliyetlerine devam etmektedir.

Daimî Konsey, TÜRKSOY’un Kuruluşu ve Faaliyet İlkeleri Anlaşmasının 2. 3. 5. ve 7. maddelerinde Kültür Bakanları Konseyi olarak adlandırılır. Konseyin yetkileri ve karar alma süreci TÜRKSOY’un Kuruluşu ve Faaliyet İlkeleri Hakkındaki Anlaşma, Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı (TÜRKSOY); Görev ve Çalışma Yönetmeliği, Personel Yönetmeliği ve Mali İşler Yönetmeliğinde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.

TÜRKSOY Görev ve Çalışma Yönetmeliğinin 10. Maddesine göre, TÜRKSOY’un en üst düzey karar mercii olan Daimî Konsey adına TÜRKSOY’u ulusal ve uluslararası camiada temsil etmek üzere konsey üyesi bakanların arasından Dönem Koordinatörü seçilmektedir.

TÜRKSOY ve T.C. Dışişleri Bakanlığı arasında 4 Şubat 2010 tarihinde imzalanan Ev Sahibi ülke anlaşmasının 4. maddesine göre, TÜRKSOY faaliyetleri çerçevesinde aşağıda belirtilen bazı özel durumlar haricinde her türlü yargı ve hukuki süreçten bağışık olduğu anlaşılmaktadır:

TÜRKSOY’a ait veya teşkilat adına işletilen hizmet araçlarının karıştığı kazalarda sigorta tarafından karşılanmayan maddi zararlardan dolayı üçüncü kişilerin açtığı davalar.

Teşkilatta görevli herhangi bir personelin bir eylemi ya da ihmali sonucunda oluşan yaralanma ya da vefatla ilgili davalar.

TÜRKSOY diğer tüm uluslararası örgütler gibi genel merkezinin yerleşik olduğu oluğu ev sahibi ülkede her türlü hukuki durumun dışında tutulmuştur. Buradan anlaşılabileceği üzere, ülkenin kanun ve yargı kuralları uluslararası örgütlere uygulanmaz (Azarkan, 2014).

Ev Sahibi Ülke Anlaşması’nın 4. Maddesinin 2. ve 3. fıkrasında görüleceği üzere, TÜRKSOY Daimî Konseyi bağışıklık haklarından vazgeçmediği sürece teşkilatın mal varlığı icra, adli veya yasal kararlar gerekçe gösterilerek aranamaz, sorgulanamaz, el konulamaz ve hiçbir türlü müdahaleye maruz kalmaz. Ayrıca hiçbir bağışıklıktan feragat etme kararı teşkilatın mal varlığına el konulma veya kamulaştırmayı içermemiştir.

TÜRKSOY’un Ankara’da kullandığı Genel Merkez Binası tam dokunulmazlığa sahiptir. TÜRKSOY Genel Sekreterliğinin hakları, ayrıcalıkları ve dokunulmazlıkları ev sahibi ülke ile imzaladığı anlaşma ile belirlenmiştir. Buna göre teşkilat imtiyaz ve dokunulmazlıklar açısından ülkede yerleşik yabancı diplomatik misyonlara verilen haklara sahip olduğu bilinmektedir. En önemli imtiyazlardan biri teşkilat kendi bayrak ve amblemini kullanabilmesidir (Ev Sahibi Ülke Anlaşması, Madde 7, 2010).

Ev sahibi olan Türkiye Cumhuriyeti devleti TÜRKSOY’un resmî amaçlı olarak her türlü haberleşmesine izin vermekle beraber tıpkı diğer yabancı devlet temsilciliklerinde olduğu gibi her türlü haberleşmede diplomatik dokunulmazlıklardan yararlanır (Ev Sahibi Ülke Anlaşması, Madde 11, 2010).

TÜRKSOY 2010 yılında Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile imzaladığı anlaşmanın 9. ve 10. maddelerine göre, Katma Değer Vergisi (KDV), Gelir Vergisi ve Kurumlar Vergisi dahil her türlü dolaysız vergilerden, ithal ve ihraç ettiği çeşitli malzemelerin gümrük harçlarından da muaf tutulmaktadır.

5.7. Eşitlik İlkesi Açısından Değerlendirme

TÜRKSOY’da tüm üye ülkeler ve temsilcileri eşit haklara sahiptir. Hiçbir ülkenin bir diğerine göre üstünlüğü veya ayrıcalığı yoktur. Daimî Konsey’de kararlar, tüm üye ülkelerin görevlendirmiş oldukları temsilcilerin eşit oy hakkı ile ya kabul edilir ya da reddedilir.

5.8. Vizyon İlkesi Açısından Değerlendirme

TÜRKSOY’un stratejik vizyonunun, Türk dili konuşulan coğrafyalarda; dili, tarihi ve kültürü ortak olan halklar arasındaki kardeşliği ve kültürel birlikteliği güçlendirmek olduğu ifade

edilmektedir. TÜRKSOY'un bir diğer en önemli amaçlarından biri de Türk Dünyası coğrafyasında ortak bir dil ve alfabe kullanımı için uygun ortam ve koşulları yaratmaktır.

6. Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmada TÜRKSOY Teşkilatı iyi yönetim ilkeleri açısından değerlendirilmiştir.

Elde edilen verilere göre, TÜRKSOY teşkilatı üye ülkelere karşı ve etkinlikler açısından kamuoyuna şeffaftır. Genel Sekreterliğin iç çalışması, personel konuları ve mali işleri ise basın ve halka kapalıdır.

Teşkilatın katılımcılık ilkesi gereğine büyük ölçüde uyduğu belirlenmiştir. 14 üye ülkesinin hiçbirinin bir diğerinden üstün olmadığı ve kararların ortak alındığı görülmüştür. Ayrıca üye ülkeler her zaman etkinliklere eşit olarak davet edilip aynı düzeyde temsil edilmesine büyük önem gösterilmektedir. Daimî Konsey'de kararların oy çokluğu ile alındığı belirlenmiştir.

Genel Sekreterlik için Ankara Or-An'da bulunan diplomatik sitede, Türk kültürünün önemli unsurlarından olanotağ (yurt) şeklinde inşa edilip sekreteryaya tahsis edilen binada; karşılıklı bir takım siyasi, diplomatik ve ekonomik nedenlerden dolayı Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni tanıyamamış Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve diğer özerk Türk Cumhuriyetleri'nin temsilcileri yan yana dizilmiş odalarda çalışmalarını yürütmektedirler. Ayrıca kuruluşundan günümüze birçok uluslararası örgütte yaşanan üyelik veya dönem başkanlığı gibi sorunlar yaşamamıştır. İlginçtir ki Gagavuz Yeri gibi dış işlerinde Moldova'ya bağlı bu otonom bölge sırası geldiği XXVI. dönemde (2009-2010) teşkilatın en yüksek karar merci olan daimî konseyin dönem koordinatörlüğünü yürütmüştür. Bu da Türk Dünyası'nda faaliyet gösteren diğer uluslararası örgütlerinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni bünyelerine dâhil etmeleri sonucunda sıkıntılar yaşamayacaklarının en önemli göstergesidir. Özellikle Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Türk Konseyi çatısı altında temsil edilmesinin ülkenin tanınırlığını yükseltecek ve diğer ülkeler tarafından egemenliği kabul edilecektir.

Teşkilat etkinlik ilkesi kapsamında faaliyetlerini başta internet sayfası, sosyal medya hesapları, dergileri ve çeşitli raporlarla halka açık şekilde yayınlamaktadır. Bu etkinlikler TÜRKSOY Teşkilatı'nın çalışma alanlarında detaylı bir şekilde aktarılmıştır.

TÜRKSOY'un çalışmaları diplomatik statüye haiz olduğu için Türkiye Cumhuriyeti makamları tarafından denetlenemediği görülmüştür. Sadece Daimî Konsey'in izni ile ilgili incelemelerin yapıldığı aktarılmıştır. TÜRKSOY'da üye ülkelerin konseyde yer alan bakanları haricinde bilgiler 3.kişilere izin alınmadan iletilmediği saptanmıştır.

Teşkilatta iyi yönetim ilkelerinden olan hukukun üstünlüğü ilkesine büyük ölçüde uyum gösterdiği belirlenmiştir. TÜRKSOY'da tüm üye ülkeler ve temsilcilerinin eşit haklara sahip olduğu görülmüştür. Teşkilatta kararlar alınırken tüm üyelerin Daimî Konsey'de ülkelerini temsil edenlerin görüşlerini bildirebildiği aktarılmıştır.

TÜRKSOY'un stratejik vizyonunun, Türk dili konuşulan coğrafyalarda; dili, tarihi ve kültürü ortak olan halklar arasındaki kardeşliği ve kültürel birlikteliği güçlendirmek olduğu ifade edilmiştir.

Birçok örgüt için sözkonusu olduğu gibi TÜRKSOY'da da kurucu ve gözlemci ülkelere bakıldığında ekonomik, siyasi ve askeri gücü belirli bir düzeyde olan ülkeler Türkiye, Azerbaycan, Kazakistan ve kısmî olarak Kırgız Cumhuriyeti'ni görmemiz mümkündür. Avrasya bölgesinin önemli iki gücü olan olarak Türkiye ile Rusya Federasyonu'nun (RF) arasındaki rekabet veya çıkar çatışmasının örgütün gözlemci üyeleri ile olan ilişkilerine yansımaları mümkündür. Özellikle 2015'te yaşanan uçak krizinden sonra örgütün RF'daki gözlemci üye ülkeleri ile sorunlar yaşadığı görülmektedir. Yani bu kriz örgütün faaliyetlerini olumsuz etkilemiştir. Bu önemli krizin iki ülke arasında çözülmesine rağmen TÜRKSOY'un RF'daki gözlemci üyeleri ile ilişkilerinin henüz düzelmediği bilinmektedir. Bu durum göstergesi ise teşkilatın faaliyetlerine o gözlemci üyelerden yüksek düzeyli katılımların RF'na engellenmesi ve TÜRKSOY'un faaliyetlerinin o gözlemci ülkelere yapılamamasıdır. Fakat bu iki ülke arasındaki sıkıntılar sadece TÜRKSOY'da görülen problemler olarak karşımıza ilk defa çıkmamaktadır. Örnek olarak Karadeniz Ekonomik İşbirliği (KEİ)'nde de bu tür olumsuzlukların görüldüğü bilinmektedir. Özellikle 2014'de yaşanan gelişmelerden sonra RF ile Ukrayna arasındaki sorunların örgütün faaliyetlerini olumsuz etkilediği tüm kamuoyu tarafından bilinmektedir. Bu dönemden sonra KEİ'nin faaliyetlerinde önemli aksamalar yaşanmaktadır.

Tabii bu tür zorlu dönemlerde çok taraflı ilişkilerden ziyade egemen devletler için ikili ilişkilerin önemli bir unsur olduğu görülmektedir. Belki böylesi kaotik dönemler için uluslararası hukukun belirlemiş olduğu birtakım normların zamanın şartlarına göre güncellenmesi ve işlevselliğinin artırılması bu tür sorunların önüne geçebilecektir. Bu kapsamda devletler üstü hukuk normlarının güçlendirilmesi şüphesiz temel görev olmaktadır.

TÜRKSOY'un Kasım 2020 yılında yapılması gereken XXXVIII. dönem Daimî Konsey toplantısı dünyayı etkisi altına alan COVID-19 salgını sebebi ile ertelenerek yapılamamıştır. Bu zirvenin, Türk Dünyası Kültür Başkenti olarak ilan edilen Hiva'da Özbekistan Kültür Bakanlığı dönem koordinatörlüğünde Mayıs 2021 içerisinde yapılmıştır. Bu zirve çok uzun bir aradan sonra teşkilat nezdinde yeniden aktif olmaya başlayan Özbekistan için önemli gelişme olacaktır. Zirve kapsamında Özbekistan'nın örgüte üye ülkelerin kültür ve kültür işlerinden sorumlu tüm Bakanları Hiva'da ağırladığı bilinmektedir. Özbekistan'ın Orta Asya'daki önemini dikkate alındığında bu toplantıya diğer gözlemci üyelerin de ilgi göstereceği düşünülmektedir.

Bu çalışmada hesap ve cevap verebilirlik, eşitlik, şeffaflık, hukukun üstünlüğü, katılımcılık, etkinlik, stratejik vizyon gibi iyi yönetim ilkeleri çerçevesinde bir uluslararası örgüt incelenmiştir. Küresel veya bölgesel her türlü ekonomik, politik, güvenlik ve askeri örgütlenme alanlarında iş birliği yapan örgütleri ve işleyiş ilkeleri bakımından incelenmesi şüphesiz büyük önem arz etmektedir. Yapılacak bu çalışmalar bu tür teşkilatlanmaların gelişmesine önemli katkılar sunacaktır.

Kaynakça:

- Aktan, C.C. (2015). İdeal devlet ve İyi Yönetim: Temel İlkeler, Kurallar ve Kurumlar Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi, 7(1): 50-60.
- Aliyi, F. (2020). TÜRKSOY-Balkanlar. Ankara:TÜRKSOY Yayınları.
- Arıboğan, D. Ü. (2001). Globalleşme Senaryosunun Aktörleri, Uluslararası İlişkilerde Güç Mücadelesi.İstanbul: Derin Yayıncılık
- Arıkoğlu, C. (2010). Uluslararası Sistemin Aldığı Yeni Biçimin Türk Dış Politikasına Etkileri/Kıbrıs Örneği.Yayınlanmış Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Azarkan, E. (2014), Uluslararası örgütler tarafından yapılan bireysel temel hak ihlalleri durumunda başvurulabilecek hukuksal önlemlere ilişkin bir değerlendirme.Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 19(1), 30-31.
- Bledso, Robert L. ve Boczek, B.A. (1987). The International Law Dictionary. England: ClioPress Ltd.
- Denk, E. (2015). Uluslararası Örgütler Hukuku Birleşmiş Milletler Sistemi.Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Göküş, M. (2010). Küreselleşme Sürecinin Kamu Hizmetine Yansıması. Selçuk Üniversitesi İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 14 (20), 193-218.
- Güler, B. A. (2003). Yönetişim: Tüm İktidar Sermayeye, Ankara: Praksis Yayını.
- Gündoğan, E. (2013) Yönetişim: Kavram, Kuram ve Boyutlar. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Kaseinov, D. (2019). TurkicCouncil 10th Anniversary of theNakchivanAgreement, Baku.
- Meuleman, L. (2008). Public Management andtheMetagovernance of Hierarchies, Networks andMarkets: TheFeasibility of DesigningandManagingGovernance Style Combinations. Heidelberg: Physica-Verlag.
- Okçu, M. (2011). Değişen Dünyayı Anlamak için Önemli Bir Kavram: Yönetişim.Ed: Fatma Neval Genç “Yönetişim ve Yönetim Ekseninde Kamu Yönetimi”, Bursa: Ekin Yayınları.
- Özer, M.A. (2006). Yönetişim Üzerine Notlar. Sayıştay Dergisi, 63(1), s.59-89.
- Purtaş, F. (2012). Kültürel Diplomasi ve TÜRKSOY, Medeniyet ve Kültür Araştırmaları Merkezi. <http://mekam.org/mekam/kulturel-diplomasi-ve-turksay>, Son Erişim Tarihi: 18.03.2020.

- Sarıca, A. ve Eryiğit, B.H. (2018). IMF, Dünya Bankası, OECD'nin Yönetişim Yaklaşımı ve Küreyerelleşme. Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi, 6(1), 61-73.
- Sobacı, M. Z. (2007). Yönetişim Kavramı ve Türkiye’de Uygulanabilirliği Üzerine Değerlendirmeler. Yönetim Bilimleri Dergisi, 5(1): 119-235.
- Stoker, G. (1998). Governance as Theory: Five Propositions. International Social Science Journal, 10(155), 17-28.
- Şengül, H. (2006). TÜRKSOY Onuncu Yıl. Ankara: TÜRKSOY Yayınları.
- Tekeli, İ. (1996). Yönetim Kavramı Yanısıra Yönetişim Kavramının Gelişmesinin Nedenleri Üzerine. Sosyal Demokrat Değişim, 3: 45-54.
- Yıldırım, İ. (2004). Demokrasi Sivil Toplum Kuruluşları ve Yönetişim. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, İ. (2004). Demokrasi Sivil Toplum Kuruluşları ve Yönetişim. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yüksel, M. (2000). Yönetişim (Governance) Kavramı Üzerine. Ankara Barosu Dergisi, 58(3), 145-160.

İnternet Kaynakları:

<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22084.pdf>, Son Erişim Tarihi:06.03.2021.

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/08/20110827-2.htm>, Son Erişim Tarihi:06.03.2021.

https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc087/kanuntbmmc087/kanuntbmmc08704921.pdf, Son Erişim Tarihi:06.03.2021.

Research Article

Yönetişim İlkelerine TÜRKSOY Genel Sekreterliği'nin Uyumu: Nitel Bir Değerlendirme

The Compliance of TURKSOY with Governance Principles: A Qualitative Evaluation

Fatih ALİYİ Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Doktora Öğrencisi fatih.aliyi@hbv.edu.tr https://orcid.org/0000-0001-8542-5590	Enver AYDOĞAN Prof. Dr. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi enver.aydogan@hbv.edu.tr https://orcid.org/0000-0001-7327-7148
--	--

Extensive Summary

Introduction

The 70ies marked the beginning of new achievements both in political and economic terms. Indeed, during these years, many countries experienced economic crisis bringing about various challenges in terms of governance. Hence, these countries undertook deep-reaching political changes to overcome these challenges, and with time, this resulted in the emergence of the concept of governance.

The term “governance” has been used for the first time in a report on Africa published by the World Bank in 1989. This term which attracts attention as a new concept advocates the rethinking of the relation between the state and society and pleads for putting an end to any inconsistency, in order to restore a strong unity between these two. In this respect, it can be said that the concept of governance suggests a model to ensure that ties between society and the state are based on a solid ground (Göküş, 2010: 208).

The system comprising all actors in the process of policy development and enforcement is referred to as governance (Gündoğan, 2013: 15). This means that “governance” may be understood as a strategy based on a participatory approach which means to “do something together”, hence, to establish a society-based structure rather than a state-based one (Sarica and Eryiğit, 2018: 62).

Meuleman who draws attention to the social aspect of governance (2008:11) qualifies governance as: “the sum of the interaction between civil society, the private sector, public organizations and the government aiming at the solution of social problems or at the creation of social opportunities”. The concept of governance is also of key importance in international organizations. Hence, this research analyzes the International Organization of Turkic Culture TURKSOY from the point of view of governance principles.

The first part of the research entitled “governance” is subdivided into two sections explaining the concepts of management and governance respectively and touches upon the rise of the concept of governance, its specificities and benefits. This is followed by an explanation of the process, purpose, rise and specificities of public governance.

The second part of the research entitled “international organizations” gives information on the concept of international organization, the history, evolution and types of international organizations. This part of the research also sheds light upon various sources of reference dealing with the legal entity of international organizations and the results thereof. This is then followed by some information as to the research method before analysing the accordance of TURKSOY with principles of governance.

Aim and Importance of the Research

The aim of this research is to carry out a comprehensive evaluation of the Secretariat General of TURKSOY in terms of governance principles. To do so this research analyzes and sheds light upon related sources of reference from past to present. As far as the importance of this study is concerned, it is due to the fact that this is the first work of research to have ever been carried out about TURKSOY as an international organization in terms of governance principles.

Research Questions

This study aims at answering the following questions:

- a) What are the elements and components of governance?
- b) Are elements and components of governance present in the structure of TURKSOY?
- c) What is the situation of governance in international organizations and in how far is it efficient?
- d) What are principles of governance in TURKSOY? (Which principles of governance are applied in TURKSOY?)
- e) What were the shortcomings and setbacks detected? What are critical issues and challenges encountered in international organizations in terms of governance?
- f) What are the short, medium and long term strategies, programmes, policies, management structure and organizational culture needed to fulfill gaps in TURKSOY's structure and achieve goals generally pursued by international organizations?

Research Method

This research is based on qualitative methods such as document screenings regarding concepts studied in this research along with information and data obtained as a result of observations and consultations. The afore-mentioned information and data are for instance books, social science journals, articles, papers, websites as well as official documents, decisions of councils of ministers and related laws and regulations referred to in this research. Data pertaining to TURKSOY and which this study is based on include official documents such as the host country agreement, rules and regulations, guidelines applicable to staff members, and financial regulations.

Given the fact that no sufficient research has been done before concerning TURKSOY and that the information needed cannot be obtained through screening of documents, various observations and meetings have also been carried out.

Limitedness of the Research

This research deals with the Secretariat General of TURKSOY in terms of principles of governance. The scope of the research is limited to the afore-mentioned organization. However, suggestions regarding findings obtained for other international organizations established by Turkic states and communities.

Data Collection

Methods used for the collection of data needed for this research were the following:

1. Reading and research on the related chapters of the related sources of reference considered as the basis of this research.
2. Data obtained from the screening of documents including thesis and books previously written/published along with laws, protocols and other official documents and reports published by official authorities of the state concerning TURKSOY and sources of reference supporting the informations referred to above.
3. Obtention of detailed data through observations and mutual consultations in TURKSOY as a staff member thereof, given that principles of governance and their application in international organizations have not been analyzed before.

Conclusion and Suggestions

This research deals with the International Organization of Turkic Culture TURKSOY and the analysis thereof in terms of principles of good governance.

According to the data obtained, TURKSOY is transparent towards its member countries as well as in terms of activities it carries out. The internal functioning of the Secretariat General as well as issues pertaining to its staff and financial affairs are non-public.

It has been noticed that the organization mostly obeys to the principle of participation. It has been further noticed that none of its 14 member countries is superior to the other while decisions are made on a joint basis. Furthermore, it has also been noticed that all member countries are always equally invited to events and that great attention is paid to their representation in the latter on an equal basis. It has further been noticed that decisions made by the Permanent Council are being made on the basis of the majority of votes.

In line with its principle of activity, the organization openly publishes its activities on its website, social media accounts, journals and various reports which are all accessible to the public. The afore-mentioned activities are described in detail part concerning the fields of activity of TURKSOY.

It has been observed that activities carried out by TURKSOY cannot be inspected by the Republic of Turkey given that the organization enjoys diplomatic status. Information obtained from internal consultations show that such inspections can only be carried out upon permission of the Permanent Council. It has further been noticed that information related to inspections cannot be shared with third persons apart from ministers of TURKSOY member countries who are members of its Permanent Council without prior permission.

It has further been noticed that the organization also mostly complies with the rule of law which is one of the principles of good governance. Hence, it has been noticed that all member countries of TURKSOY and their representatives enjoy equal rights. It has been reported that all representatives of TURKSOY member countries can present their opinion in the decision making process of the Permanent Council.

It has been expressed that the strategic vision of TURKSOY is to strengthen the ties of brotherhood and cultural unity among peoples of Turkic speaking countries and regions sharing the same language, history and culture.

This study is an analysis of an international organization under criteria of good governance such as accountability, equality, transparency, the rule of law, participative approach, efficiency, strategic vision. Organizations carrying out cooperation activities on a global or regional scale in the fields of economy, politics, security and military issues must undoubtedly be analysed in terms of their principles of activity. Such analysis will make a strong contribution to the development of such organizations.